

ILM-FAN VA MA'NAVIYAT UYG'UNLIGI: ZAMONAVIY TARAQQIYOT TALABI

Shavkatov Asilbek

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti, Tarix fakulteti
"Milliy go'ya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 201-guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ilm-fan va ma'naviyatning jamiyat taraqqiyotidagi o'ri, ularning o'zaro bog'liqligi hamda zamonaviy rivojlanish sharoitidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, ilmiy taraqqiyot va ma'naviy yuksalishning uyg'unligi barqaror rivojlanishning muhim omili ekanligi ilmiy-nazariy jihatdan asoslanadi. Yangi O'zbekiston sharoitida ilm-fan va ma'naviyatni rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar ham yoritiladi.

Kalit so'zlar: ilm-fan, ma'naviyat, taraqqiyot, ma'rifat, innovatsiya, axloq, yoshlar tarbiyasi, Uchinchi Renessans, milliy qadriyatlar, ilmiy tafakkur.

Kirish

XXI asr ilm-fan va texnologiyalar asri sifatida insoniyat taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab berdi. Bugungi kunda dunyoning rivojlangan davlatlari iqtisodiy qudrati, ilmiy salohiyati va innovatsion imkoniyatlari bilan ajralib turmoqda. Biroq zamonaviy taraqqiyot faqat texnik va iqtisodiy rivojlanish bilangina emas, balki insonning ma'naviy kamoloti bilan ham chambarchas bog'liqdir.

Tarix tajribasi shuni ko'rsatadiki, ilm-fan va ma'naviyat uyg'un rivojlangan jamiyatlar yuksak taraqqiyotga erishgan. Aksincha, ilm-fan ma'naviyatdan ajralib qolgan hollarda turli ijtimoiy, ekologik va axloqiy muammolar yuzaga kelgan. Shu sababli bugungi kunda ilmiy taraqqiyot bilan bir qatorda ma'naviy yuksalishni ta'minlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Ilm-fan insoniyatning tabiat va jamiyat haqidagi bilimlarini boyituvchi, yangi kashfiyotlar va texnologiyalarni yaratishga xizmat qiluvchi faoliyatdir. Ma'naviyat esa insonning axloqiy, estetik, madaniy va ruhiy dunyosini ifodalovchi tushuncha bo'lib, jamiyatning ma'rifiy taraqqiyotini belgilaydi.

Buyuk mutafakkirlar ilm va ma'naviyatni bir-biridan ajralmas tushunchalar sifatida talqin qilganlar. Sharq uyg'onish davri allomalari ilmni inson kamolotining asosiy omili deb bilganlar. Ularning asarlarida ilm olish bilan bir qatorda yuksak axloq va ma'naviyatga ega bo'lish g'oyasi ilgari surilgan.

Bugungi globallashuv davrida ilm-fan taraqqiyoti misli ko'rilmagan sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Sun'iy intellekt, biotexnologiya, gen muhandisligi va raqamli texnologiyalar

insoniyat oldida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, mazkur rivojlanish ma'naviy mas'uliyat va axloqiy yondashuvlarni ham talab etmoqda.

Zamonaviy ilm-fan yutuqlaridan oqilona foydalanish uchun insonda yuksak ma'naviy fazilatlar shakllangan bo'lishi zarur. Chunki har qanday texnologiya undan foydalanayotgan insonning maqsad va qadriyatlariga bog'liq holda foydali yoki zararli natija berishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligi zamonaviy taraqqiyotning muhim talabidir. Bu uyg'unlik nafaqat alohida shaxs, balki butun jamiyat rivojlanishining muhim omili hisoblanadi.

Yangi O'zbekistonda ham ilm-fan va ma'naviyatni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ta'lim tizimini takomillashtirish, yoshlarning ilmiy salohiyatini oshirish va ma'naviy tarbiyasini kuchaytirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Uchinchi Renessans poydevorini yaratish g'oyasi ham aynan ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligiga asoslanadi. Chunki yangi uyg'onish davrini barpo etishda zamonaviy bilimlar bilan bir qatorda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligi zamonaviy taraqqiyotning ajralmas sharti bo'lib, jamiyatning barqaror rivojlanishi, yoshlarning barkamol kamol topishi va insoniyat kelajagining farovon bo'lishida muhim o'rin tutadi.

Ilm-fan va ma'naviyat insoniyat taraqqiyotining bir-birini to'ldiruvchi ikki muhim omili hisoblanadi. Ilm-fan insonning tabiat va jamiyat haqidagi bilimlarini kengaytirs, ma'naviyat ushbu bilimlardan oqilona va ezgu maqsadlarda foydalanishni ta'minlaydi. Shu sababli tarix davomida ilm va ma'naviyat uyg'unligi masalasi mutafakkirlar e'tiborida bo'lib kelgan.

Sharq uyg'onish davri allomalari ilm-fanni inson kamolotining asosiy omili sifatida baholaganlar. Ular ilmiy bilimlarni yuksak axloq va ma'naviyat bilan uyg'un holda rivojlantirish zarurligini ta'kidlaganlar. Ayniqsa, buyuk allomalar ilm olishni insonning eng ulug' fazilatlaridan biri deb hisoblaganlar.

Abu Nasr Forobiy o'z asarlarida ilmli va ma'rifatli jamiyat g'oyasini ilgari surib, fozil jamiyatning asosini bilim va axloq tashkil etishini ta'kidlagan. Uning fikricha, ilm va ma'naviyat uyg'un bo'lgan jamiyatgina taraqqiyotga erisha oladi.

Abu Rayhon Beruniy ilmiy izlanishlarda xolislik, haqiqatparvarlik va adolat tamoyillariga amal qilgan. Uning ilmiy merosida bilim olish bilan bir qatorda insoniy fazilatlarni rivojlantirish masalalari ham muhim o'rin egallaydi.

Abu Ali ibn Sino esa ilm-fanni inson salomatligi va jamiyat farovonligiga xizmat qilishi kerakligini ta'kidlagan. U ilmning maqsadi inson manfaatlariga xizmat qilishdan iborat ekanligini qayd etgan.

Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ilm-fan va ma'naviyat uyg'un rivojlangan davrlarda jamiyat yuksak taraqqiyotga erishgan. Sharq Renessansi davrida yashab ijod qilgan allomalar ilmiy kashfiyotlar bilan bir qatorda ma'naviy qadriyatlarni ham rivojlantirishga katta e'tibor qaratganlar.

Bugungi globallashuv davrida ilm-fan taraqqiyoti insoniyat hayotining barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt, robototexnika, biotexnologiya va raqamli texnologiyalar hayot tarzini tubdan o'zgartirmoqda. Biroq bu jarayonlar bilan birga qator axloqiy va ma'naviy masalalar ham yuzaga kelmoqda.

Masalan, sun'iy intellektidan foydalanish, genetik muhandislik yoki axborot texnologiyalarining rivojlanishi inson huquqlari, shaxs daxlsizligi va axborot xavfsizligi kabi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shu sababli ilmiy yutuqlardan foydalanishda ma'naviy mezonlarga amal qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ma'naviyat ilm-fan rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki yuksak ma'naviyatga ega inson ilmiy faoliyatda halollik, xolislik va mas'uliyat tamoyillariga amal qiladi. Bu esa ilmiy natijalarning ishonchliligi va ahamiyatini oshiradi.

Bugungi kunda ayrim yoshlarning turli zararli g'oyalar ta'siriga tushib qolayotgani ma'naviy tarbiyani kuchaytirish zarurligini ko'rsatmoqda. Ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligi yoshlarni bunday tahdidlardan himoya qilishning eng samarali vositalaridan biridir.

Yoshlarda ilmiy tafakkur va ma'naviy immunitetni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki bilimli va ma'rifatli avlodgina jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlay oladi.

Ta'lim muassasalarida ilmiy bilimlar bilan bir qatorda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni ham singdirish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda milliy qadriyatlar, ajdodlar merosi va umuminsoniy tamoyillardan samarali foydalanish lozim.

Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlarning ilmiy salohiyatini rivojlantirish bilan birga ularni vatanparvarlik, insonparvarlik va ma'rifat ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligining amaliy ifodasidir.

Ma'naviy barkamol inson ilmiy bilimlardan jamiyat manfaatlari yo'lida foydalanadi. Aksincha, ma'naviy qadriyatlardan yiroq bo'lgan ilmiy taraqqiyot turli salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shu sababli ilm-fan rivoji doimo ma'naviy mezonlar bilan uyg'un holda kechishi zarur.

Shunday qilib, ilm-fan va ma'naviyat bir-birini to'ldiruvchi tushunchalar bo'lib, ularning uyg'unligi zamonaviy taraqqiyotning muhim omili hisoblanadi. Aynan mana shu uyg'unlik inson kamoloti, jamiyat rivoji va davlat taraqqiyotining mustahkam poydevorini yaratadi.

Yangi O'zbekistonda ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligi

Bugungi kunda Yangi O'zbekistonda ilm-fan va ma'naviyatni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va yoshlarning ma'naviy kamolotini ta'minlash bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

So'nggi yillarda ilmiy muassasalar faoliyatini takomillashtirish, oliy ta'lim qamrovini kengaytirish, yosh olimlarni rag'batlantirish va innovatsion faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan qator dasturlar hayotga tatbiq etildi. Bu esa mamlakat ilmiy salohiyatining yuksalishiga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Ta'lim muassasalarida ma'naviyat va ma'rifat ishlari tizimli ravishda olib borilmoqda, milliy qadriyatlar va ajdodlar merosini o'rganish bo'yicha turli loyihalar amalga oshirilmoqda.

Uchinchi Renessans va ilm-fan

Mamlakatimizda ilgari surilgan Uchinchi Renessans g'oyasi ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligining yorqin ifodasidir. Tarixdan ma'lumki, Birinchi va Ikkinchi Renessans davrlarida yurtimizdan yetishib chiqqan buyuk allomalar nafaqat ilm-fan rivojiga, balki insoniyat ma'naviy taraqqiyotiga ham ulkan hissa qo'shganlar.

Bugungi kunda ana shu buyuk an'analarni davom ettirish, zamonaviy ilm-fan yutuqlarini milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish muhim vazifa sifatida qaralmoqda. Uchinchi Renessansning asosiy maqsadi ham bilimli, ma'rifatli va yuksak ma'naviyatli avlodni tarbiyalashdan iboratdir.

Mazkur g'oya yoshlarni ilmiy izlanishlarga jalb etish, innovatsion fikrlashni rivojlantirish va ularni Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu jihatdan ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligi yangi uyg'unish davrining asosiy poydevorlaridan biri hisoblanadi.

Yoshlar tarbiyasida ilm-fan va ma'naviyatning o'rni

Yoshlar har qanday jamiyatning kelajagini belgilovchi asosiy kuchdir. Shu sababli ularning ilmiy salohiyati va ma'naviy kamolotini ta'minlash dolzarb vazifa hisoblanadi. Zamonaviy dunyoda bilim va innovatsiyalar muvaffaqiyat omiliga aylangan bo'lsa-da, ularni to'g'ri yo'naltirish uchun yuksak ma'naviyat zarur.

Ilm-fan yoshlarni mustaqil fikrlashga, voqelikni tahlil qilishga va muammolarga oqilona yechim topishga o'rgatadi. Ma'naviyat esa ular da vatanparvarlik, halollik, mas'uliyat va insonparvarlik kabi fazilatlar ni shakllantiradi. Shu bois ushbu ikki omilning uyg'unligi barkamol avlodni tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarni turli mafkuraviy tahdidlardan himoya qilishda ham ilm-fan va ma'naviyat muhim ahamiyatga ega. Ilmiy dunyoqarash va mustahkam ma'naviy immunitet yoshlarni zararli g'oyalardan asrashga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligi zamonaviy taraqqiyotning eng muhim talablaridan biridir. Ilm-fan jamiyatning moddiy va texnologik rivojlanishini ta'minlasa, ma'naviyat ushbu taraqqiyotning inson manfaatlariga xizmat qilishini kafolatlaydi.

Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ilm-fan va ma'naviyat uyg'un rivojlangan jamiyatlar yuksak taraqqiyotga erishgan. Shu sababli zamonaviy davrda ham ilmiy salohiyat va ma'naviy qadriyatlarni birgalikda rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yangi O'zbekiston sharoitida ilm-fan va ma'naviyat uyg'unligini ta'minlash orqali Uchinchi Renessans poydevorini yaratish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va jamiyat farovonligini yuksaltirish mumkin. Bu esa mamlakatning barqaror taraqqiyotiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi". – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi "Ilm-fan va innovatsion faoliyat to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2024.
6. Forobiy. "Fozil odamlar shahri". – Toshkent: Yangi asr avlodi.
7. Beruniy. "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar".
8. Ibn Sino. "Donishnoma".
9. Navoiy A. "Mahbub ul-qulub".
10. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch".

